

ULUSAL SEMPOZYUM

**GÜNÜMÜZDE YURT İÇİ
MEVLEVÎHÂNELERİNİN
DURUM VE KONUMLARI**

9 - 10 Aralık 2013

KONYA

BİLDİRİLER-SUNUMLAR

KONYA / 2017

İZMİR VE TİRE MEVLEVİHANELERİ

Mehmet DEMİRCİ*

ÖZET

İZMİR MEVLEVİHANESİ

İzmir Mevlevihânesinin kurucu şeyhi Halil Âkif Dede'dir. 38 sene şeyhlikten sonra 1888'de vefat etti. İzmir Mevlevî dergâhu 1850 senelerinde açıldı. Buna göre 75 senelik bir ömrü vardır: 1850-1925.

İzmir Mevlevihânesi'nin en aktif Halil Dede'nin oğlu Şeyh Nûreddin Efendi'dir. Genç yaşında göreve geldi. 32 yıl postta kaldı. Onun zamanında İzmir Mevlevihânesi, şehrin mûsikî hayatına bir canlılık getirdi. 1920'de vefat etti.

Yerine oğlu 13-14 yaşlarındaki oğlu Mehmet Celâleddin geçti. Râkım Elkutlu bir süre şeyh nâipliği yaptı. Beş sene sonra 1925'te tekkeler kapandı.

Tapu ve İzmir Kadastro Müdürlüklerinden şunu öğrendim: İzmir Konak ilçesi Süvari mahallesi 802 ada 167 parsel numaradaki "Mesdud Tekke" adıyla kayıtlı 1423,5 metrekarelik yer İzmir Mevlevihanesi'nin yeridir. Halen şahıs mülküdür. Bitişindeki 166 numaralı parsel, Kadastroda "Mezarlık" olarak geçiyor. Bu boş arsanın da Mevlevihane'nin haziresi olduğunu düşünüyorum.

TİRE MEVLEVİHANESİ

Tire'deki Yeşil İmaret Camii, önceleri Mevlevihane idi. Sonradan camiye çevildi. Yeşil İmaret Zaviyesini II. Murad'ın Aydın sancak beyi ve Hz. Mevlana hayranı Yahşi Bey yaptırdı ve birçok yerin gelirlerini oraya vakfetti.

Kaynaklarda Tire Mevlevihanesi olarak geçen asıl mekan ise Aydınogulları devrinden kalmadır. Tire Mevlevihanesi'nin geçmiş yıllarına dair fazla bilgiye sahip değiliz. Konuyla ilgili eserlerde sadece ismine ve son şeyhi Hayrullah Dede adına rastlanmaktadır.

Tireli bir mutasavvıf olan Lütü Filiz (1911-2007) Tire Mevlevihanesi'nin 20. asrın başlarındaki durumu hakkında bilgi verir. Onun tarifine göre, Mevlevihan Ulucami civarında Bahariye Mahallesi Uzun İrim sokakta idi. Zamanla yıkıldı, 1980 sonlarına kadar boş arsa olarak kaldı. Mülkiyeti özel idi, daha sonra varisler buraya apartman yaptırdı.

Anahtar kelimeler: İzmir Mevlevihanesi, Tire Mevlevihanesi, Şey Nureddin, Yeşil İmaret

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üni. İlahiyat Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi
mehdemirci@hotmail.com

İZMİR AND TİRE MEVLEVÎ DERVİSH LODGE

ABSTRACT

İZMİR MEVLEVÎ DERVİSH LODGE

The founder sheikh of İzmir Mevlevî Dervish Lodge is Halil Akif Dede. He died in 1888 after 38 years sheikhdoms. İzmir Mevlevî Dervish Lodge was opened in the year 1850. Accordingly, there is a life expectancy of 75 years: 1850-1925.

The most active sheikh of İzmir Mevlevî Dervish Lodge was Halil Dede's son Sheikh Nureddin Efendi. He came into office at a young age and stayed in post for 32 years. In his time İzmir Mevlevî Dervish Lodge brought a vitality to the music life of the city. He died in 1920.

Later his younger son Mehmet Cemalettin came into office. Rakım Elkutlu did sheikh regency for a while. Five years later, in 1925, the dervish lodges were closed.

As I have learned from the Directorate of İzmir Land Registry and Cadastre: The place of 1423.5 square meters located in İzmir Province, Konak district, Suvari quarter, 802 lot number, 167 parcel and saved as "Mesdud Tekke" is a place of İzmir Mevlevî Dervish Lodge. Here is still part property. Adjoining parcel number 166 is registered as "Cemetery". I think that this vacant land is İzmir Mevlevî Dervish Lodge's Cemetery.

TİRE MEVLEVÎ DERVİSH LODGE

The Green Imaret Mosque in Tire was previously Mevlevî Dervish Lodge. Later it was converted into a mosque. Green Imaret Mosque was built by Yahsi Bey who was II. Murad's Aydın Flag Officer and Mevlana fan. Yahsi Bey endowed the revenue of many places to this lodge.

The main venue cited in sources as Tire Mevlevî Dervish Lodge is from the Aydinogullari Period. We don't have much information about the past years of Tire Mevlevî Dervish Lodge. Works on the subject are encountered only to its name and last sheikh Hayrullah Dede.

A Sufi from Tire Lütfi Filiz (1911-2007) provides information about the status of Tire Mevlevî Dervish Lodge at the beginning of the 20th. century. According to his description, Mevlevî Dervish Lodge was near The Grand Mosque on the Bahariye quarter, Uzun İrim street. Then demolished and remained as a vacant land until the end of 1980. The property was private, then heirs built apartment here.

Key Words: İzmir Mevlevî Dervish Lodge, Tire Mevlevî Dervish Lodge, Sheikh Nureddin, Green Imaret.

Ege'de Mevlevîlik erken dönemlerde yayılmaya başladı ve çeşitli yerlerde Mevlevîhâneler inşâ edildi (Manisa, Tire, Muğla vb.). İzmir şehri ise Aydınoğulları zamânında Türk hakimiyetine geçtiyse de daha sonraları sık sık el değiştirdi. Osmanlı döneminde Aydın sancağına bağlı bir kazâ merkezi haline geldi. Denizden zaman zaman baskınlara uğradı. Ortaçağlarda deniz tarafının Hristiyanlar, kara tarafının Müslümanlar elinde oluşu dolayısıyla şehir iktisâdî bakımdan sönük kalmıştır. Ayrıca sosyal huzursuzluklar pek eksik olmadı. 1800'lü yıllarda müslim ve gayr-ı müslim oranı başa baş görünüyor.

İZMİR MEVLEVİHANESİ

İzmir'in XIX. yüzyılın ortalarına kadar hinterlandı/ticârî iç bölgesi ile bağlantısı, uzun ve riskli bir yolculuğu gerektiren kervanlarla yapılıyordu. İzmir-Aydın ve İzmir-Kasaba demiryollarının yapımından sonra sür'atle durum değişti.¹ 1850'lerden itibaren ekonomisi gelişen İzmir bir câzibe merkezi olmaya başladı. Buna paralel olarak, daha güvenli ve geniş mekânlara ihtiyacı olan Mevlevîlik'in de bu yıllardan itibaren İzmir merkezinde kök salmaya başladığı görülüyor.

İzmir'de Mevlevîlik kültürü ve târihiyle ilgili bilgilerimiz 1800'lü yılların ikinci yarısında başlayan bu zaman dilimine aittir. Mevlevîhânenin kurucu şeyhi Halil Âkif Dede'dir (1803-1888). İyi yetişmiş bir Mevlevî olan Halil Dede yedi yaşında hâfız olur, 18 yaşında kıraat ilminde icâzet alır. 35 yaşında iken Nakşibendî tarîkatine girer. Güzel kıraati ve mûsiki yeteneğinin onu Mevlevîlik'e yönelttiği düşünülebilir. Bu sebeple İstanbul'a gider, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde Osman Selâhaddin Dede'nin yanında çile çıkarır. İzmir'e döner. Sultan Abdülmecid'in yardımıyla o zaman için şehrin en güzel yerinde Mevlevîhâne'yi kurar. 38 sene şeyhlikten sonra 1305/1888'de vefat eder. Dergâhun semâhanesine defnedilir².

Bu bilgiler ışığında şöyle düşünebiliriz: Daha önceleri İzmir'de bir Mevlevîhâne'nin olmadığı anlaşılıyor. Burada ilk Mevlevî dergâhu 1850

¹ Bk. Mübahat Kütükoğlu, "İzmir", *DİA*, c. 23, s. 523.

² Bursalı M. Tahir, *Aydın Vilâyetine Mensub Meşâyih Ulemâ Şuarâ Müverrihin ve Etibbânın Teracim-i Ahvâli*, haz. M. Akif Erdoğan, Akademi Kitabevi, İzmir, 1994, s.73; Ömer Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve sanat Adamları*, Kültür B. Yayını, Ankara, 2000, s. 175.

senelerinde açılmış demektir. Bu, geç bir târih sayılır. Buna göre İzmir Mevlevîhânesi'nin 75 senelik bir ömrü olduğu görülür: 1850-1925.

Şeyh Nûreddin Efendi

İzmir Mevlevîhânesi'nin en aktif ve renkli sîmâsı Şeyh Nûreddin Efendi'dir. Halil Dede'nin oğludur. Otuz iki yıl postta kaldığı görülür. Nûreddin Efendi ilköğreniminden sonra özel dersler gördü. Farsçayı Hoca Fikri Efendi'den öğrendi. Genç yaşında Mevlevî şeyhliğine getirildi. Sultan Abdülhamid ve Meşrûtiyet devirlerinde şeyhlik görevi dışında şair, bestekâr, fikir ve sanat adamı olarak da dikkati çeker. Küçük kardeşi Cemal Efendi de neyzenliği ve besteleriyle tanınmış bir mûsiki adamıdır³.

Şeyh Nûri zamanında İzmir Mevlevîhânesinin, bu şehrin mûsikî hayatına bir canlılık getirdiği görülüyor. Birinci dünya savaşı sırasında Şeyh Nûri'nin, bir Mevlevî gönüllüleri grubu toplayarak cepheye gönderdiği anlaşılıyor. Şeyh Nûreddin'in vefâtı işgal sırasında, 4 aralık 1920'de olmuş ve dergâhın hazîresine defnedilmiştir⁴.

Şeyh Nûreddin Efendi vefat edince yerine oğlu Mehmet Celâleddin postnişin oldu. Posta oturma merâsimi Tire Mevlevî şeyhi Hayrullah Efendi tarafından icrâ edildi. Yeni postnişin 13-14 yaşlarında idi. Bu yüzden Râkım Elkutlu bir süre şeyh nâipliği yaptı. Zaten beş sene sonra 1925'te tekkeler kapanacaktır. Bu çok yakışıklı, fakat o nispette tâlihsiz genç şeyh, henüz bekâr iken 25 yaşında vefat etmiştir.

Şeyh Nûri'nin oğlu Hayreddin İndelen'in ifadesine göre Mevlevî dergâhu İkiçeşmelik semtinin üst taraflarında Yangın Yokuşundan çıkınca

³ İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, *Hoş Sadâ*, İstanbul, 1955, s. 114,

⁴ İzmir Mevlevî Şeyhi Nûri Efendi'nin vefâtı: Kânûn-ı evvel sene [1]336, 26 Rebî'ü'l-evvel sene [1]339, yevm-i Cum'aertesî sâ'at-ı zevâlî bir buçuk. Marazî sekte-i kalbiyye ve mi'de [fidi]. Merhûm-ı müşârün-ileyh, pederi Hâfız Dede merhûm, büyük pederim Osmân Selâhaddîn Dede Efendi cernet-mekârın zamânü çille-keşlerinden ve anın bey'at-kerdelerinden olup bilâhîre İzmir'de te'ehhül eylemiş, hareminin hânesini zâviye-i Mevlevîyye hâline ifrâğ bilâhîre tevsî' eylemiştir. Nûri Efendi merhûm da evân-ı sabâvet ve şebâbetinde bu dergâh-ı şerîfde terbiye olmuş, cidden ârif, kâmil, şâ'ir-i fatûn bir zât-ı âli idi. Bütün İzmir halkı kendüsine hürmet eyler idi. Vefâtı, tarîkatımız nâmına zâyi'-i azîmdir, rahmetullahi te'âlâ aleyhi rahmeten vâsî'aten. (*Defter-i Deroişân-II*, Baki Baykara Kütüphanesi, 70/b) Bu bilgiyi temin eden Sezayi Küçük'e teşekkür ederim. . Ayrıca bk. *Defter-i Deroişân Yenikapı Mevlevîhânesi Günlükleri*, haz. Bayram Ali Kaya-Sezai Küçük, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları 17, İstanbul, 2011, s. 413.

Dibekbaşı'ndaydı. Tekkelerin kapanmasından sonra zamanla dergâh harâbe haline geldiğinden, Nûri Efendi ve onun babası Halil Âkif Dede'nin kabirleri 1940'lı yıllarda oğulları tarafından Kokluca mezarlığına taşınmıştır (Sınıf 1, Ada 24)⁵.

Bölgenin eski sâkinleri yavaş yavaş buraları terk etmeye başlayınca, şahsî mülk olduğu anlaşılan tekke ve emlâki, Tülay Onart'tan öğrendiğimize göre vârisleri tarafından İzmirli tütün tüccarı Şeref Remzi Reyent'e satıldı.

Şeyh Nûreddin'in eşi Fatma Hanım'dan beş evladı oldu: Celâl, Cemîle, Şemseddin, Hayreddin ve Hemdem⁶.

Âilede mûsikî yeteneği irsî olarak devam ediyor olmalı ki, Şeyh Nûreddin Efendi'nin birâderi ve Mevlevî tekkesinin neyzen başı Şeyh Cemal'in oğullarından Nûri Şenneyli (ö. 2006) kanun sanatçısı ve koro şefi olarak yıllarca TRT'de görev yaptı⁷.

⁵ Ünal Şenel, "İzmir'de Mevlevîlik ve Tasavvuf Çevreleri, *Bize Göre Dergisi*, sayı: 20-21, İzmir, 2008.

⁶ Bu bilgileri bize lütfeden Nûri Dede'nin oğlu Hayreddin'den olma torunu Tülay Onart'a teşekkür borçluyum.

⁷ Şahin Çandar "Namazgâh, İzmir'in Tam Ortası", *İzmir Kent Kültürü Dergisi* Sayı: 6, Mart 2003. Şahin Çandar çocukluk yıllarının geçtiği, Mevlevîhâne'nin de bulunduğu semti anlatırken şunları yazar:

"... Çeşmenin tam karşısında, biraz yanda, Şeyh Cemâl'lerin bahçeli evlerinde kimler oturuyor acaba? Tambur'ların, ney'lerin, kudüm'lerin sesleri, kaç yıldır nerede yorgunluk dinlendiriyor acaba? Mevlevî raksları nerede biçimleniyor? Sohbetler nerede koyulaşılıyor? Çoktan rahmet-i Rahmân'a kavuşan o güzel insanların ruhları, hâlâ çocuklara gültümsüyor mu cumbaların, kafesli pencerelerin arkasından? Taa yokuşun üst başından. Tekke'den bu sokağa, mutlu yüzler, koşup gelen o inanmış ve tertemiz insanlar. Tanrı'nun yüce katında, inanıyorum ki, yine mutludurlar. Ama bu sokağı, bu evi sevgili Şeyhleri Cemâl Şenneyli ile birlikte özlüyorlar mı? O günleri, benim gibi özlüyorlar mı? (...) Şeyh Cemâl Efendi, galiba, Mevlevî Şeyhi idi. 4 oğlu, 1 kızı vardı, yanılmıyorsam. Oğullarından Nûri Şenneyli (ö. 2006), yıllarca, kanun sanatçısı olarak TRT'de görev yaptı. Gönlümüzü şenlendirdi. (...) Evleri, İslâm güzelliğinin, Mevlevî hoşgörüsünün motiflerini taşırdı. Sevgiyle aydınlanmış dünyalarına, sevgiyle dolu yüreklerine buyur ederlerdi konuklarını. İnsanlar arasında ayırım yapmazlardı. Büyüklerle çocuklar arasında fark gözetmezlerdi. Zenginle yoksulun, nasıl aynı başlamışsa dünyaya gelişleri ve nasıl aynı bitecekse yolculukları, kimlikleri de aynıydı onlar için: İnsan. İyi ya da kötü, insan! Hiçbir mekân, Tanrı'nun evi olan insan yüreği kadar kutsal olamazdı. İnsan yüreğinin gıdası, kan değil sevgiydi. Sevgiyle genişler, çoğalır, yücelirdi tüm kutsal değerler. Ve sevgi, İslam'ın anahtarıydı." Bk. *İzmir Kent Kültürü Dergisi* Sayı: 6, mart 2003.

Mevlevîhâne neredeydi?

Bursalı Mehmet Tâhir'in beyânına göre İzmir Mevlevîhânesi 1850 yıllarında inşâ edilmiştir. Bu konuda araştırmalar yaparken, İzmir Mevlevîhânesi'nin yerini bulmakta bir hayli zorlandım. Şeyh Nûreddin Efendi'nin torunu Tûlay Onart Hanımefendi'nin tarifi yardımcı oldu.

Mevlevihane 806. sokak (Patlıcanlı Yokuşu) ile 803. sokağın kesiştiği yerin köşesinde yer alıyordu. Tekkeler kapanınca binası bakımsız kaldı. Bölgenin eski sakinleri yavaş yavaş buraları terk etmeye başlayınca, şahsi mülk olan tekke emlakı, Şeyh Nureddin'in evlatları tarafından Remzi Reyent'e satıldı. Şeyh Nureddin'in torunu Tûlay Onart Hanımefendi'den öğrendiğim bu bilgiyi tapu kayıtları da teyid ediyor.

Maalesef Mevlevihanenin bir resmini bulamadım. Tam yerini tespit için bir hayli uğraştım. Konak Tapu Müdürü ve İzmir Kadastro Müdürünün nazik yardımıyla sonuca ulaşabildim. Kadastro'da 1423,5 metrekare görünen bu yer, "Mesdud Tekke" adıyla ve Süvari mahallesi 802 ada 167 parsel numarasıyla kayıtlıdır. Şimdiki halde yukarı kısmın içinden 803. sokak geçiyor. Daha sonra Reyent'ten Bedia Çiğdem Ökmen'e satılmış, şu an onun üzerine kayıtlıdır.

Bitişindeki 166 numaralı parsel, Kadastroda "Mezarlık" olarak geçiyor ve halen 445 metre karelik boş arsa durumundadır. Patlıcanlı yokuşunun (806. sokak) sonundaki bu yerin de Mevlevihane'nin haziresi olduğunu düşünüyorum. Tapu Kadastro bilgilerine ulaşmadan bu arsanın Mevlevihane'nin yeri olduğunu yazmıştım, düzeltiyorum. Mülkiyeti Belediye'de olan bu yere bir Mevlevi kültür merkezi yapılması temennimizdir.

150 sene içinde şehirler ve telâkkiler ne kadar değişiyor! Bursalı M. Tâhir Halil Âkif Dede'den bahsederken: "...o zaman için şehrin en güzel yerinde Mevlevîhâne'yi kurar" diye yazmış. Bugünkü duruma bakarak insanın inanası gelmiyor. Daracık eğri büğrü sokaklar, dik yokuşlar ve yoksulluk manzaraları görülüyor. Demek ki o zamanlar körfeze tepeden bakan bu semtler, en müteber mevkilermiş. Araç Trafığı olmadığı için sokaklar rahatmış.

İki Sima

Neyzen Tevfik Kolaylıoğlu (1879-1953) kural tanımayan bir yapıya sâhipti. Urla'da görevli olan babası, tahsîlini tamamlaması için oğlunu İzmir'e göndermişti. Mûsikî merakı sebebiyle İzmir Mevlevî dergâhına devam etmeye başladı. Burada Neyzenbaşı Cemal Bey'den ve Halil Dede'den ney dersleri aldı. Mevlevîhâne müdâvimleri arasında Şâir Eşref, Takadizâde Şekip Bey, Tevfik Nevzad, Abdülhalim Mahmud, Bıçakçızâde Hakkı gibi çoğu sürgün olarak İzmir'de bulunan edebiyat ve mûsikî dünyasının sanatkârlarıyla tanıştı. Ney üflemedeki şöhreti yayıldı. 1898'de İstanbul'a gidinceye kadar 4 yıl bu çevrede kaldı⁸.

Bestekâr ve Hisar Câmii İmam-Hatîbi **Râkım Elkutlu** (1871-1948) Mevlevî-Rifâî bir kültür adamıdır. Bekir Sıtkı Sezgin'in beyânına göre, yedi yaşlarında iken İzmir Mevlevîhânesi şeyhi ve amcası olan Emin Dede'den ney meşketti⁹. 17 yaşında Mevlevîhânedede na'than, 28 yaşında kudümzenbaşı oldu. 35 yaşında Karcıgar Mevlevî âyinini besteledi. Bu âyin Türkiye çapında icrâ edildi. Râkım Elkutlu, Şeyh Nûreddin Efendi'nin vefâtını müteâkıp bir süre Mevlevî şeyhliğine niyâbet etti¹⁰.

TİRE MEVELEVİHANESİ

Tire 1072'de Büyük Selçuklular'la tanıştı. Haçlı istilasından sonra 1186'da fethedildi. Beylikler döneminde önemli bir merkez oldu. 1396'da Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı topraklarına katıldı. İlk devirlerden itibaren, meslekî-tasavvufî kurumlar olan Ahîlik teşkilatının etkili olduğu görülür. Evliya Çelebi (1611-1684) şehri ziyaret ettiği sırada (1671) burada 70 tekke ve 30 medresenin varlığından söz eder¹¹.

Evliya Çelebi'den öğrendiğimize göre Tire'deki Yeşil İmaret Camii binası, önceleri Mevlevihane imiş. Mahallede başka cami bulunmadığı için

⁸ Hasan Aksoy, "Neyzen Tevfik", *DİA (Diyamet İslâm Ansiklopedisi)*, c. 33, s. 72. Neyzen Tevfik'in İzmir Mevlevîhânesi'ndeki günler için bk. Mehmet Demirci, "Neyzen Tevfik İzmir Mevlevîhânesinde", http://www.semazen.net/yazar_yazi.php?id=1227

⁹ O târihlerde Mevlevî şeyhi olarak Halil Akif Dede görünüyor. Onun için bu ifadeye çözüme muhtaç bir kanışıklık var.

¹⁰ Bekir Sıtkı Sezgin, "Elkutlu Râkım", *DİA*, c. 11, s. 55. Râkım Elkutlu veeserleri için bk. *Mehmet Râkım Elkutlu*, hazırlayan: Ümit Yazıcı, İzmir, 2010

¹¹ Zekai Mete, "Tire", *DİA*, c. 41, s. 195-196

camiiye çevirmişler. "Amma yine yan sofaları ve mihrap tarafı tabakaları yine Mevlevihane üzere durur (...) Fi's-subh ve'l-ems evkat-ı hamsede ehli sünnet ve'l-cemaat anda cem' olup tâat ü ibâdât edereler. Zira bu mahalle yine cümle erbâb-ı maârifân-ı Mevleviyândır."¹²

II. Murad'ın Aydın sancak beyi Yahşi Bey bir Mevlana hayranıdır. Yeşil İmaret Zaviyesini o yaptırdı. Yahşi Bey Ovası adıyla anılan geniş bir arazinin ve şehirde 127 adet dükkanın gelirlerini Mevlevihane'ye vakfetti. Bu Mevlevi zaviyesi Tire merkez çarşısının oluşumunda bir hareket ve başlangıç noktası teşkil etti, hanlar, hamamlar ve başka üniteler yapıldı. Yeşil İmaret minaresinin sonradan eklendiği söylenir¹³.

Kaynaklarda Tire Mevlevihanesi olarak geçen asıl mekanın ise Aydınoğulları devrinden kaldığını söylemek mümkündür. Buranın son şeyhi Hayrullah (Baba) Dede (ö. 1347/1928), icazetini Eskişehir Mevlevihanesi postnişini Hasan Dede'den aldı. Ona ait mühür Galata Mevlevihanesi'ndedir. Üzerinde "Tire Mevlevi şeyhi Hayrullah Baba" yazısı vardır¹⁴.

Tire Mevlevihanesi'nin geçmiş yıllarına dair fazla bilgiye sahip değiliz. Konuyla ilgili eserlerde sadece ismine ve son şeyhin adına rastlanmaktadır¹⁵. Hayrullah Dede aynı zamanda Kadirî ve Melâmî hilafeti olan bir zattır. 1916'daki büyük Tire yangını sırasında, Mevlevihane de yanınca Dede İzmir'e göçmüş, dergahın muhibler tarafından onarılması üzerine Tire'ye dönmüştür¹⁶.

Tireli bir mutasavvıf ve musikişinas olan Lütfi Filiz (1911-2007) Tire Mevlevihanesi'nin 20. asrın başlarındaki durumu hakkında bilgi verir. Hayrullah Dede'nin üç halifesinden biri olan Konyalı Mustafa Efendi,

¹² *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, haz. Yücel Dağlı ve arkadaşları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, c. IX, s. 87

¹³ Bk. Munis Armağan, "Tire Mevlevihaneleri", *Mevlana Mesnevi Mevlevihaneler Sempozyumu* (2005); Manisa, 2006, s. 476. Ekrem Hakkı Ayverdi, bu gibi yapıları câmi kabul eder. Ancak Vakfiyesinde "Zâviye" olduğunu belirtir ve Evliyâ Çelebi'nin Mevlevihâne olduğuna dair görüşünü de nakleder. Bk. E. H. Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri, II*, İstanbul, 1972, s. 542-548.

¹⁴ Aynı yer, s. 477

¹⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlanadan Sonra Mevlevilik*, İstanbul, 1953, s. 335; Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, vefa yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 304

¹⁶ Sezai Küçük, *age*, s. 304; Hayrullah Dede için ayrıca bk. Abdülbaki Gölpınarlı, *Melamilik ve Melamiler*, 2. baskı, Pan yayıncılık, İstanbul, 1992, s. 315

mesleği saatçilik olan Lütü Filiz'e saatini tamir ettirir ve bu genç adamı sever. Bir gün Lütü Filiz'in babasının koluna yapışır ve şöyle der: "Sen Nakşisin değil mi hoca efendi? Lâkin haberin olsun, ben senin bu evladını Mevlevi yapacağım." Babası "Himmet buyurursunuz" der. Böylece onun Mevlevilik macerası başlar.

Lütü Filiz'in tarifine göre, Tire Mevlevihanesi Ulucami civarında Bahariye Mahallesi Uzun İrim sokakta idi. Zamanla yıkıldı, 1980 sonlarına kadar boş arsa olarak kaldı. Mülkiyeti özel idi, daha sonra varisler buraya apartman yaptırdı. Lütü Filiz şöyle tarif eder:

"Yolunuz Tire'ye düşecek olursa uzun İrim sokak 8 numaraya (4 numara MD) uğrarsanız eğer, göreceğiniz apartmanın yerinde bir zamanların Tire Mevlevihanesi'nin bulunduğunu düşünüp, bir Fatıha da Hayrullah Baba için okuyun."¹⁷

Tireli araştırmacı Munis Armağan bu beldede çoğu II. Murad devrinde yapılan Kadızade Hasan Çelebi, Hekim Çelebi, Molla Çelebi ve Hüsameddin Bey adlı Mevlevi zaviyelerinin varlığından söz etmektedir¹⁸.

---

¹⁷ Lütü Filiz, *Evveli Nokta Ahiri Nokta*, Pan yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 108

¹⁸ Munis Armağan, *age*, s. 477-78

RESİMLER

*Resim 1- Şeyh Nureddin
Efendi*

*Resim 2- Şeyh Nureddin
Efendi ve Şeyh Cemal Efendi*

Mehmet Nuri Dede

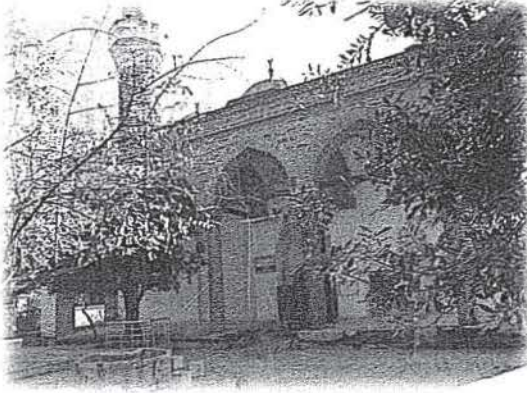

*Resim 3- Şeyh Nureddin Efendi'nin
Oğlu Hayrettin İndelen*

Resim 4- Nuri Şenneyli

*Resim 5- Tire Mevlevîhânesi –
Yeşil İmaret*

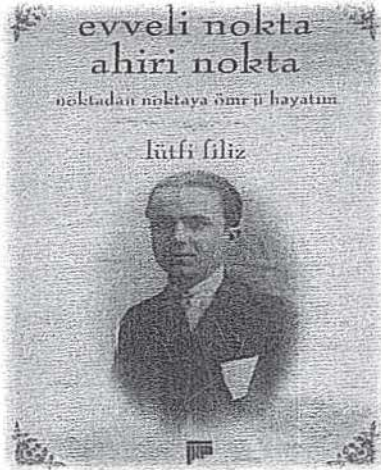

*Resim 6- Tire
Mevlevihânesi - Yeşil
İmaret*

*Resim 7- Tire
Mevlevihânesi - Yeşil
İmaret*

30.11.2013

*Resim 8- Lütfi Filiz
Evveli Nokta Ahiri Nokta*